

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ ΚΑΙ Η ΑΝΔΡΟΣ

[Πάνου Στάμου¹]

Ομιλία στα εγκαίνια του Ναυτικού Ομίλου “ΑΔΡΙΑΣ” Άνδρου, Μάιος 2007

Η Ελληνική παράδοση είναι γεμάτη από λαϊκές ρήσεις και παροιμίες. Μερικές όμως από αυτές τις ρήσεις έχουν βαθιά χαράγματα στην ιστορική μνήμη. Μια τέτοια παροιμία² λοιπόν είναι και το γνωστό δίστιχο, που ρίζωσε στην παράδοσή μας:

*Σαν σ' αρέσει μπάριμπα Λάμπρο
ξανά πέρνα 'πό την Άνδρο!....*

Ένα δίστιχο, δέκα λέξεις που σημειώνουν μια τραγική για τον Ελληνικό Αγώνα ιστορική στιγμή, την περίφημη ναυμαχία, που έγινε στ' ανοιχτά της Άνδρου, στο Στενό του Καφηρέα, του περίφημου Κάβο Ντόρο, το 1790 μεταξύ των ναυτικών δυνάμεων του Καπουδάν Πασά και του Λάμπρου Κατσώνη.

Ο νέος Σουλτάνος Σελίμ ΙΙΙ (1789) αποφασισμένος να εξοντώσει τον επικίνδυνο για την Υψηλή Πύλη ναυμάχο Αντισυνταγματάρχη του Τσαρικού Ναυτικού Λ. Κατσώνη συγκέντρωσε Ναυτική Δύναμη από πολυάριθμα μεγάλα πολεμικά πλοία και βγήκε από τα Δαρδανέλλια για να συναντήσει το Λάμπρο³. Είναι σε όλους γνωστό ότι στη ναυμαχία αυτή, που ξεκίνησε στις 6/17 (παλαιό / νέο ημερολόγιο) Μαΐου 1790 αντιπαρατάχθηκαν στην αρχή 20 Τουρκικά πλοία απέναντι σε επτά⁴ του Λ. Κατσώνη. Το μεσημέρι της 7^{ης}/18^{ης} Μαΐου «...ξεκίνησε η σκληρότερη σε ένταση ναυμαχία, η οποία συνεχιζόταν μέχρι αργά το βράδυ και συνολικά ήταν αρκετά επιτυχής για τους γενναίους Έλληνες...» γράφει ο Ρώσος ιστορικός Γιούρι Πριάχιν. Ξαφνικά όμως, τα ξημερώματα της δεύτερης μέρας εμφανίστηκε στην περιοχή Αλγερινός Στόλος από 11 πολεμικά πλοία⁵, που έφτασε για να συνδράμει τον Τούρκο Στόλαρχο.

Παραθέτομε άγνωστο κείμενο περιγραφής της ναυμαχίας της Άνδρου από τους άνδρες του Κατσώνη, που έλαβαν μέρος στη ναυμαχία αυτή. Το ντοκουμέντο ανακάλυψε ο ελληνιστής επίσης Ρώσος καθηγητής Γκριγκόρι Άρς στο αρχείο Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Αυτοκρατορίας⁶ διατηρώντας την ορθογραφία :
«...Η ειδική μας φλοτλία όπου ήταν σε εννέα κομάτια, ευρισκόμενη άλλο μόναχη ανάμεσα νήσου Άντρο και Κάβο Ντόρο, οκνηγήθει εις ταίς 6 Μαΐου απερασάμενου από

¹ Ερευνητής στο Ινστιτούτο Ιστορίας της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών Αγίας Πετρούπολης.

² Π. Μαγιάκος *Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ (1752-1804)*, Αθήνα 1932, σελ. 89.

³ Γ. Πριάχιν *Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ στην ιστορία της Ελλάδας και Ρωσίας*, Ρωσική έκδοση Αγ. Πετρούπολη 2004, ελληνική έκδοση με Επιμέλεια-Συμπλήρωμα Π. Στάμου, Αθήνα 2005, σελ. 72.

⁴ Κατά Πριάχιν, σύμφωνα με τα Ρωσικά Κρατικά Ιστορικά Αρχεία (ΡΚΙΑ), βιβλίο ό.π. σελ. 72, εννέα κατά Μαγιάκο στην αρχή, αλλά δύο απομακρυνθέντων και μη έχοντας ευνοϊκό άνεμο για να επιστρέψουν, έμειναν επτά στη ναυμαχία, βλ. Μαγιάκος ό.π., σελ. 83.

⁵ Κατά Μαγιάκο 12 ήσαν τα Αλγερινά πολεμικά. Επίσης ο Μαγιάκος υποστηρίζει ότι ο Αλγερινός Στόλος έσπευσε στην περιοχή ειδοποιημένος από τον Σπετσιώτη Αναργύρου του Παύλου, ξάδελφο του Γιάννη Αναργύρου αξιωματικού του Κατσώνη, για λόγους εκδικίσεως άλλου μέλους του πληρώματος Κατσώνη, του Αναστάσιου Μπούφη. Ο καταδότης μετά από αυτή την εκδούλευση έγινε Μπέης Σπετσών. Βλ. Μαγιάκο, σελ. 84. επίσης Γούδα *Βίοι παράλληλοι*, Τομ. Β', σελ. 317 και Ορλάνδου *Τα ναυτικά*, Τομ. Α', σελ. 30.

⁶ AVPRI, F. Snosenija Rossii s Greciej. Op. 52/2. 1790, d. 738, l.5. Επίσης βλ. ανακοίνωση Δρ. Γκριγκόρι Άρς, της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών της Μόσχας στο συνέδριο Λιβαδειάς-Νοέμβριος 2004- με θέμα «Άγνωστες πηγές για τον Λάμπρο Κατσώνη, την εκστρατεία του και τους οπαδούς του», σελ. 6.

μια φλότα τουρκική 19 караβιών, αναμεταξύ εις αυτά της λύνεας και φρεγάδαις. Και εις καιρόν του πλέον φρικτού πολαιίμου οπού είμαστε εις στιγμήν να κάμομεν μίαν νίκην ενάντια εις μίαν δύναμιν τόσον ανώτερην, έφτασαν εφινιδίως άλλα 13 μέγαλα καράβια αλγερινικα όθεν ευρέθειμεν στενοχωριμένοι ανάμεσα εις μιαν φοβεράν φωτηάν εις σε 32 μέγαλα καράβια, οπού πολεμόντας εναντίον εις αυτά δύόμισει ημέρας, μας επέτυχεν να κατασκακατέψομεν και να αφανήσομεν με ζημίαν άκραν πολλά από τα καράβια τους πλην έχοντας ύψει η μονιτζιόνε, τεσσάρων εδικόν μας πλέον μέγαλον παρτίδον, ... όλα κατασκακτεμένα και ανάζια πλέον δια πολαιίμου, με όλλον τούτο δια να μην πέσουν εις χείρας του τουρκού, ημείς οι ίδιοι δίδοντάς τους φωτηάν τα εκάμαμενα πετάζουν εις τα αέρα. Και, μένοντας μας μόνον πέντε μικρά μπαστιμέντα, με τα ίδια, ύστερα αγοράζοντας εις ακριβότατην τιμήν το έμα των λαβωματίων μας και την ζωήν ένους μέγαλου αριθμού του εδικόν μας ανδρείον συντρόφον, οπού έχάθεισαν ανδρειομένα με τα άρματα εις το χαίρη εις τούτον τον μνημόνητον πόλαιμον δεδοξασμένον, ετραβίχθειμεν με τον ανδρείον κομαντάντε μας Λάμπρο, θανατιφόρος λαβομένος, εις την νησόν Τσερίγου...».

Στην άνιση μάχη ο Λ. Κατσώνης χάνει την ναυαρχίδα του, την Αθηνά της Άρκτου, «...πέντε συνολικά πλοία του, 620 καλά εκπαιδευμένους και δοκιμασμένους στις μάχες και τις καταδρομές άνδρες του Ρωσικού Ελαφρού Στολίσκου του, από τους οποίους πάνω από 50 αιχμαλωτίστηκαν και σύντομα εκτελέστηκαν ως πειρατές...» γράφει ο Πριάχιν⁷. Και συνεχίζει «...Οι απώλειες των Τούρκων και των Αλγερινών αποδείχθηκαν πολύ σοβαρότερες. Περιλάμβαναν 3000 νεκρούς και πολλούς τραυματίες. Πολλά σκάφη τους με σοβαρές ζημιές αναγκάστηκαν να ρυμουλκηθούν...και μερικά από αυτά βούλιαζαν κατά τη ρυμούλκηση...τα υπόλοιπα γύρισαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου με πάταγο και κανονιοβολισμούς γιόρτασαν τη νίκη κρεμώντας τους Λαμπρινούς, τους συντρόφους του Κατσώνη, από τα κατάρτια τους μπροστά στη ρωσική σημαία...»⁸. Δεν σταμάτησαν όμως μόνον εδώ οι Τούρκοι, αμέσως εκδικητικά κατέστρεψαν ό, τι βρήκαν στη Τζιά, που αποτελούσε τη ναυτική βάση του Κατσώνη. Κρέμασαν τον Ανδριώτη αρχιερέα που πάντρεψε τον Κατσώνη με τη Μαρία Σοφιανού την κόρη του προεστού της Τζιάς Πέτρου Σοφιανού.

Μετά τη ναυμαχία, ο Ρώσος Ανώτατος Διοικητής στρατάρχης Ποτέμκιν αξιολόγησε ψύχραιμα και αισιόδοξα την ήττα του Στολίσκου, βεβαιώνοντας σε αναφορά του προς την Αικατερίνη ΙΙ, ότι «...παρά την βαριά ήττα, αξιολόγησε πολύ θετικά τις Επιχειρήσεις που ενήργησε ο Κατσώνης ως Διοικητής του Στολίσκου. Υπογράμμισε το θάρρος και την πίστη του στο στρατιωτικό καθήκον, την ετοιμότητά του να συνεχίσει τον αγώνα κατά του εχθρού, ...το μίσος προς τον Τούρκο κατακτητή και τους συνενόχους του ανάμεσα στον τοπικό πληθυσμό...»⁹ και πρότεινε την προαγωγή του Κατσώνη.

Ο Λάμπρος Κατσώνης θεωρήθηκε ουσιαστικά από τους προϊσταμένους του νικητής και στις 29 Ιουλίου 1790 έγινε Συνταγματάρχης. Το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου του απονεμήθηκε το υψηλό στρατιωτικό Παράσημο του Τάγματος των Ιπποτών του Αγίου Γεωργίου Δ' Τάξεως. Έτσι έγινε και Ιππότης.

Δεν θα αποτελούσε επομένως υπερβολική ιστορική κρίση, αν διατυπώναμε το ακόλουθο συμπέρασμα:

Η ναυμαχία του Κάβο Ντόρο (6 νέο ημερολόγιο, 17 Μαΐου παλαιό, 1790) αποτελεί μοναδικό παράδειγμα στην ναυτική ιστορία, όπου ο νικημένος Διοικητής Ναυτικής Δυνάμεως (Ελαφρός Ρωσικός Στολίσκος Μεσογείου) αμείβεται με ξεχωριστές τιμές από τον αρχηγό του κράτους της Σημαίας του, προαγωγή 'επ' ανδραγαθία' και ανώτατο παράσημο που συνοδεύεται από τίτλο Ευγενείας!

⁷ Ρωσικά Κρατικά Αρχεία Πολ. Ναυτ. Στόλου (ΡΚΑ ΠΝΣ), том. 315, καταγραφή 1, φακ. 1912 και βιβλίο Πριάχιν ελληνική έκδοση σελ.73.

⁸ Ίδια σελ. και 74, ό.π. στο βιβλίο Πριάχιν.

⁹ Βιβλίο Πριάχιν στα ελληνικά, σελ.75.

Αυτή ήταν η αντιμετώπιση του Κατσώνη από τη Ρωσική ηγεσία μετά την ναυμαχία της Άνδρου.

Για το δίστιχο της παράδοσης, που αναφέρθηκε στην αρχή δεν μπορεί βέβαια να τεκμηριωθεί άποψη ότι το συνέθεσαν οι Ανδριώτες. Η αντιμετώπιση όμως του Λ. Κατσώνη από το τοπικό στοιχείο αποδεικνύεται ότι αποτελεί συμπεριφορά, που εκτείνεται μεταξύ της συνδρομής στα παλικάρια του και της αποφυγής καταστροφής των κατοίκων από τους Τούρκους. Τέτοια συμπεριφορά όμως αρκετές φορές επιφύλαξε η ιστορία σε σημαντικούς πρωταγωνιστές της και κατά πάσα βεβαιότητα οφειλόταν στη σύγχυση και τις ισοροπίες της εποχής.

Όπως γράφει ο γνωστός Ανδριώτης ιστορικός Δημήτρης Πασχάλης¹⁰ την εποχή αυτή, που στην Άνδρο εκλεγόταν ο Κοτζαμπάσης από το λαό, υπήρχαν παρατάξεις και φασαρίες για το ποιος θα εκλεγεί και θα επικυρωθεί η εκλογή του στην Κωνσταντινούπολη. Αναπτυσσόταν ένας αγώνας δρόμου για το ποιος θα προσφέρει περισσότερα στον Τούρκο κατακτητή, δωροδοκίες, συμπλοκές και άλλα ευτράπελα με τα σημερινά δεδομένα. Συνήθως ο Κοτζαμπάσης έβαζε μεγάλους φόρους, που απαιτούσε από τον τοπικό πληθυσμό και σε περίπτωση αδυναμίας πρόβαινε σε κατασχέσεις αυξάνοντας την προσωπική περιουσία του. «...*Η έξαψις δε των προς κατάληψιν του αξιώματος του κοτζάμπαση κομματικών εν Άνδρω παθών και αι εκ τούτων προκαλούμεναι διχοστασίαι και έριδες, χωρούσαι μέχρι λιθβολισμών...και ουχί σπανίως είλκυον τον οίκτον και αυτών των Τούρκων, καίτι εκ των διαιρέσεων και εχθροπραθειών τούτων πολλαχώς ωφελουμένων...*»¹¹ γράφει ο Πασχάλης.

Στα 1788 έγινε ο Λορέτζος Καΐρης Κοτζαμπάσης μέχρι το 1791. Αρκετές φορές είχε εκλεγεί και κατά το παρελθόν¹². Αδελφός του ήταν ο Δεσπότης της Άνδρου Διονύσης Καΐρης. Την ίδια περίοδο ο Λάμπρος Κατσώνης επιχειρώντας στο Αρχιπέλαγος με δέκα πολεμικά του έχει αρχίσει να παίρνει μέτρα, ώστε αφ' ενός μεν να αποδεικνύει την κυριαρχία του στους Ελληνικούς πληθυσμούς, ειδικά των νησιών, και αφ' ετέρου για να εξοικονομήσει προμήθειες για τα πληρώματά του.

Σε επιστολές που απευθύνει πολύ πριν από τη ναυμαχία της Άνδρου ο Κατσώνης στους «... *Άγιους ιερής του νισίου αντρός και κινότης λαού...*»¹³ και προς τον δεσπότη της Άνδρου τους προειδοποιεί να μην ξαναπληρώσουν φόρους στην Πύλη γράφοντάς τους: «...*να έχεται καλά την εγνία σας ότι να μην τύχη και στελθούνε ούτε ένα άσπρο από τα άσπρα του μαλικιανέ τις σουλτάνας εις την χειόν επηδή και αν είσος και δεν επιμελειτε δια αφτό θέλει πεδευτίτε...ακόμα αν είσος αφτός ο προεστό σας ήθελε φύγη να μην τον αφυκεται να τον προσέχεται καλλά δια να μην σας γελάσει και φύγη,Ταύτα και μένο. 1789 ιουλίου 27 από φρεγάδα μινέρβα από πόρτο τζιάς, λάμπρος κατζώνης....».*

Επίσης γράφει στον Δεσπότη¹⁴ της Άνδρου, με την ίδια ημερομηνία και του ζητάει να του σταλούν 5000 γρόσια «...*το γληρότερο μην τύχη και αργοπορίσουν ή και μη έβρης άλλες πρόφασες....και να φυλακτις να μην τύχη και στύλης ένα άσπρο από τα άσπρα του ομιρίου εις την Χίον....διατί αν είσος και δεν εισακούσις την παρόν μου προσταγήν θέλης πάθης την ιδίαν πεδιάν του ρότα και χειροτέραν. ...ακόμα να έχης να χαριρέψεις την δεκατιά του μεταξιού να με στύλης...στύλε με ακόμα μια καικιά κάρβουνα χορις άλλο...*».

¹⁰ Δ. Πασχάλη *Ιστορία της νήσου Άνδρου*, 1925, αναστατική έκδοση Τυπωθείτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα 2004

¹¹ Πασχάλης ό.π. τομ. Β', σελ. 256.

¹² Πασχάλης, ό.π., σελ. 243.

¹³ Έγγραφο στο Αρχείο Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας της Ελλάδος (ΙΕΕΕ) με αριθμό 16056/9, ψηφιακό αντίγραφο στο προσωπικό μας Αρχείο .

¹⁴ Δ. Πασχάλη, *Λάμπρος Κατσώνης*, Ναυτική Ελλάς, τευχ. 29, 28.02.1931, σελ. 711 και στο Αρχείο ΙΕΕΕ.

Είχε προηγηθεί ένα μικρό γράμμα¹⁵, αυστηρό που καλούσε τους προεστούς να τον συναντήσουν στην Τζιά. Το γράμμα αυτό είχε σταλεί στις 17 Ιουλίου και τους απειλούσε ότι «...έτσι και δεν έλθετε το ογλίγοτερο...θέλει μου δόσετε λογαριασμόν...». Φαίνεται ότι οι Ανδριώτες αντέδρασαν στην πρόσκληση και δεν πήγαν να συναντήσουν τον Κατσώνη.

Με τις επιστολές αυτές όμως, είναι πολύ πιθανό να έχει δημιουργηθεί ένα κλίμα εχθρότητας μεταξύ των Ανδριωτών και του Κατσώνη!

Την εποχή αυτή η στρατολογία των ναυτών του Οθωμανικού στόλου πραγματοποιείται με βίαια συγκέντρωση ανδρών κυρίως νησιωτικών περιοχών. Τον χειμώνα 1788-89, που η Πύλη ανασυγκροτεί το στόλο της, έχει αρκετές δυσκολίες να συγκεντρώσει ναύτες για τα πλοία της από τα νησιά. «...Είναι βέβαιο ότι η παρουσία του Κατσώνη, αντιπάλου απροσδόκητου και επικινδύνου, υποχρέωσε την Τουρκία να στραφεί προς άλλες περιοχές για τη συγκέντρωση ναυτών. ...Η ναυτολογία από τα νησιά υπήρξε περιορισμένη. Ο Κατσώνης, κυρίαρχος των θαλασσών, προεκάλη τον ενθουσιασμό και την ουσιαστική συμπαράσταση των νησιών...» γράφει ο καθηγητής Β. Σφυρόερας¹⁶. Αναφέρει επίσης ότι σε έγγραφο της Άνδρου της 2 Απριλίου 1789¹⁷ σημειώνεται ότι «... κάτοικοι της νήσου περιήρχοντο τα χωρία και 'εκήρυτταν δια τους σεφερλίδες δια να μη δώσουν ούτε αυτούς ούτε ένα άσπρο'...». Τα γράμματα – εντολές του Κατσώνη επομένως είχαν πιάσει τόπο!

Εξ άλλου η παράδοση της Άνδρου, αλλά και η ιστορία της, όπως κυρίως καταγράφεται από τον Δημήτρη Πασχάλη, είναι γεμάτη από διηγήσεις για τον τρόπο που οι Λαμπρινοί, τα παλικάρια του Λάμπρου, δραπέτευσαν και διασώθηκαν ή αιχμαλωτίστηκαν στην Άνδρο.

Σε άλλες περιπτώσεις τους συνέλαβαν οι ντόπιοι και τους παρέδωσαν στους Αλγερίνους του Σεήτ Αλή πασά, που έπλευσαν στο Γαύρειο της Άνδρου και τους έψαχναν. Εκεί στα βουνά «με τη βοήθεια μερικών Αλβανών κατοίκων», όπως ισχυρίζεται ο Πασχάλης¹⁸, συνέλαβαν πολλούς, μεταξύ τους δέκα Ψαριανούς και τους κρέμασαν αμέσως στα κατάρτια της Αλγερινής ναυαρχίδας.

Άλλοι 17 Λαμπρινοί ανέβηκαν και κρύφτηκαν στα βουνά της Άνδρου. Μεταξύ τους και 5 Ψαριανοί κι ανάμεσά τους ο υστερότερα ναύαρχος του 1821, Νικολής Αποστόλης. Λαμπρινοί περιπλανώμενοι, πεινασμένοι κατέβηκαν νύχτα από τα βουνά της Άνδρου και στη θέση όπου είναι οι καταρράκτες των Στραπουριών χτύπησαν την πόρτα γέροντα μιλωνά.¹⁹ Τους ενημέρωσε για τις συλλήψεις των συντρόφων τους από τους αποβιβασθέντες στην Άνδρο Τούρκους και τους προσέφερε τροφή και κρασί. Τον παρακάλεσαν να τους κρύψει και να μην τους προδώσει. Ο γέροντας πήγε λίγο πιο κάτω στο μύλο του αδελφού του να τον συμβουλευτεί. Ο αδελφός του έκρυβε άλλους 4 Λαμπρινούς! Τα δυό αδέρφια έκρυψαν με μεγάλο κίνδυνο τους Λαμπρινούς για εννέα μερόνυχτα. Τελικά τους συνόδεψαν στον όρμο του Κορθίου και κει οι Λαμπρινοί κατέλαβαν μια ψαράδικη τράτο και εξήγησαν στους ψαράδες ότι είναι πληρώματα του καπετάν Λάμπρου παρακαλώντας τους στο όνομα του Θεού να μην τους προδώσουν. Πήραν την τράτο και όταν έφθασαν στα Κύθηρα την παρέδωσαν, όπως συμφώνησαν με τους Ανδριώτες ψαράδες²⁰.

Ο Σεήτ Αλή συνέχισε να ψάχνει στο νησί για Λαμπρινούς και συνέλαβε για αντίποινα τους άρχοντες του νησιού. Κοτζάμπασης τότε όπως αναφέραμε ήταν ο φίλος των

¹⁵ Έγγραφο 16050/10 του Αρχείου Ι.Ε.Ε.Ε. και στο Αρχείο μας.

¹⁶ Β. Σφυρόερα *Τα Ελληνικά πληρώματα του Τουρκικού Στόλου*, Αθήνα 1968, σελ. 55.

¹⁷ Στο Δ. Πασχάλη *Σεφερλήδες και Μελάχιδες*, Ανδριακές σελίδες, τομ. Α', 1958, σελ.5.

¹⁸ Δ.Πασχάλη *Ιστορία Άνδρου...*, τομ. Β', σελ.321.

¹⁹ Δ. Πασχάλης *Ιστορία...*, τομ. Β', σελ. 322.

²⁰ Κ. Νικοδήμου, υποναύαρχου *Υπόμνημα περί της νήσου Ψαρών*, τομ. Α' Αθήνησι 1862, σελ. 44.

Τούρκων Λορέτζος Καΐρης. Με την εξυπνάδα του και προκειμένου να σώσει τους Ανδριώτες από τη μαγία του Αλγερίνου ναυάρχου, κάνοντάς του το τραπέζι και με δώρα πολλά τον έπεισε ότι θα συλλάβει τους Λαμπρινούς και θα τους στείλει στη Χίο δεμένους. Ο Σεΐτ Αλή του έδωσε τουρκικό απόσπασμα για να τον βοηθήσει να συλλάβουν τους επικίνδυνους *τους σπαντίδους*, δηλαδή τους πειρατές, όπως αποκαλούσε τους συντρόφους του Λάμπρου. Έτσι σώθηκαν οι άρχοντες και οι κάτοικοι της Άνδρου από την καταστροφή, που έγινε στην Τζιά.

Ο Λορέτζος Καΐρης κατάφερε να συλλάβει εκείνους που δεν πρόφτασαν να φυγαδευτούν και τους μαρκάρισε σε πλοίο που ναύλωσε για τη Χίο, με συνοδεία τους Τούρκους υπό τον τσαούση Γιουσούφ. Απέπλευσαν από το Κάτω Κάστρο, αλλά κατά το ταξίδι οι Λαμπρινοί δραπέτευσαν σκοτώνοντας τους Τούρκους ναύτες, αφού κατά την παράδοση σαγήνευσαν τους Τούρκους μ' ένα παραπονιάρικο τραγούδι που έπιασε τη νύχτα ένα παιδόπουλο Λαμπρινός. Πλησίασε ο Γιουσούφ ν' ακούσει το τραγούδι και τον έσφαξαν²¹. Μόλις έμαθε τα άσχημα νέα ο Κοτζάμπασης Καΐρης²² συνεκάλεσε γενική συνέλευση των αρχόντων της Άνδρου στο Κάστρο, με επικεφαλής τον αρχιεπίσκοπο Διονύσιο το Β', όπου αποφάσισαν να συγκεντρώσουν ό, τι πολυτιμότερα δώρα για τον Καπουδάν πασά. Αποφάσισαν επίσης να συντάξουν μια αναφορά, που να εξηγεί τα καθέκαστα όπως τα αφηγήθηκε ο Έλληνας καπετάνιος στον Καΐρη και την αναφορά να επικυρώσει ο Αγάς της Άνδρου, που είχε ανακρίνει τον καπετάνιο. Τα δώρα γέμισαν ένα *πέραμα*, μικρό ταχύπλοο πλοίο, και θα τα συνόδευαν ο δεσπότης και ο Κοτζάμπασης Καΐρης. Πλην όμως, ο Τούρκικος στόλος απέπλευσε από τη Χίο για τα Δαρδανέλια και το θέμα έκλεισε, αφού τα δώρα εισέπραξε τελικά ο Σεΐτ Αλή, ο Αλγερίνος ναύαρχος.

Σώζεται η αναφορά²³ αυτή του Μαΐου 22, του 1790 των αρχόντων της Άνδρου, όπου διηγούνται ότι «... εις το μογαζί του Καβοντόρο ήγουν ανάμεσα Κάριστο και Άνδρο, εκεί έγινε ο φρικτός πόλεμος με τον λάμπρο τον οποίο κατά κράτος τον αφάνισαν και άλα μεν παρτίδα τα έπιασαν σώα, άλα έκαψαν και άλα από την στεναχωρία τους έπεσαν απάνω εις τον τόπον μας, από τα οποία έφυγαν μερικοί κλέπται όσοι εγλύτωσαν, και ήλθαν εις τα περιγιάλια, πλησίον εις την χώραν μας...»...

Εξ άλλου, η παράδοση λέει ότι οι σφουγγαράδες της περιοχής για πολλά χρόνια μαζί με τα σφουγγάρια ανέβαζαν και Τούρκικα σαρίκια²⁴.

Όμως, στο πλευρό των Τούρκων στη ναυμαχία του Κάβο Ντόρο έλαβαν μέρος κι άλλοι Έλληνες κυρίως νησιώτες, όπως ο Σπετσιώτης Ανάργυρος του Παύλου, αλλά και Τουρκοκρητικοί, που αποτελούσαν τότε το μεγαλύτερο αριθμό των τουρκικών πληρωμάτων²⁵.

Μετά όλα λοιπόν αυτά που αναφέραμε πιο πάνω, θεωρούμε²⁶ πιο πιθανό αυτοί, δηλαδή τα Ελληνικά πληρώματα στα Τουρκικά πλοία, να σκάρωσαν το παραδοσιακό δίστιχο:

***Σαν σ' αρέσει μπάριπα Λάμπρο
Ξαναπέρνα 'πο την Άνδρο....!***

²¹ Δ. Πασχάλη ίδιο, σελ. 325.

²³ Πασχάλη ίδιο, σελ. 328, 329.

²⁴ Ι. Ψύλλα *Ιστορία της νήσου Κέας*, σελ. 170

²⁵ Κ.Ν. Σάθα *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, σελ. 546.

²⁶ Όπως υποστηρίζει και ο Π. Μαγιάκος στο ίδιο όπως πάνω, σελ. 89.